

О. О. Іжболдіна,
к. с.-г. н., доцент кафедри технології виробництва продукції тваринництва,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: 0000-0002-8816-2228

В. В. Мареніченко,
к. держ. упр., доцент кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: 0000-0002-0183-1354

О. С. Павленко,
к. е. н., доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: 0000-0003-3557-3338

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.22.34

ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

O. Izhboldina,
PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor of the Department
of Livestock Production Technology, Dnipro State Agrarian and Economic University
ORCID: 0000-0002-8816-2228

V. Marenichenko,
PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Management,
public management and administration, Dnipro State Agrarian and Economic University
ORCID: 0000-0002-0183-1354

O. Pavlenko,
PhD in Economics, Associate Professor of Economics Department,
Dnipro State Agrarian and Economic University
ORCID: 0000-0003-3557-3338

SUBSTANTIATION OF DIRECTIONS IN INNOVATIVE POTENTIAL DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Досліджено методологічні аспекти поняття "потенціал" та його зв'язок з поняттям "сукупності ресурсів". Охарактеризовано соціально-економічний розвиток аграрного потенціалу на регіональному рівні. Прослідковано взаємозалежність та характерні відмінності між поняттями "соціально-економічний розвиток" та "модернізаційний розвиток". Прослідковано досвід розвинених країн світу в питанні отримання доходів в аграрному секторі. Досліджено тенденції в розвитку сільськогосподарської техніки в Україні та світі. Охарактеризовано енергоємність вітчизняного виробництва. Досліджено світовий досвід застосування механізмів фінансового лізингу в сільському господарстві. Детально досліджено трудові ресурси в аграрному секторі економіки. Обгрунтовано необхідність послідовної та цілеспрямованої роботи зі створення збалансованих взаємопов'язаних продуктивних технологічних ланцюжків. Наведено напрями державного регулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва на засадах

технологічної модернізації аграрного сектору національної економіки. Визначено методичні та прикладні проблеми, що потребують вирішення у розвитку аграрного ресурсного потенціалу. Обґрунтовано концептуальні положення та охарактеризовано головні принципи щодо формування регіональної політики щодо підвищення результативності використання наявних ресурсів у складі аграрного ресурсного потенціалу. Запропоновано комплекс заходів, які спрямовані на підвищення результативності використання наявних ресурсів. У результаті запропонованих заходів обґрунтовано ключові напрями розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва.

Methodological aspects of the concept of "potential" and its relation to the concept of "set of resources" are investigated. The socio-economic development of agricultural potential at the regional level is characterized. The interdependence and characteristic differences between the concepts of "socio-economic development" and "modernization development" are traced. The experience of developed countries in the field of income generation in the agricultural sector is traced. Trends in the development of agricultural machinery in Ukraine and in the world are investigated. In particular, the complexity of the competition of domestic manufacturers of agricultural machinery is highlighted. The energy intensity of domestic production is characterized. In particular, it has been determined that high energy costs and low reliability of electricity supply have a greater impact on the cost and profitability of livestock products. The world experience of applying financial leasing mechanisms in agriculture is investigated. In particular, it is determined that today in Ukraine, under the state leasing program, the village purchases only 1,5% of machinery and equipment. Labor resources in the agrarian sector of economy are studied in detail. The need for consistent and purposeful work on creating balanced interconnected product technology chains is justified. The directions of state regulation of development of innovative potential of agrarian production on the basis of technological modernization of agrarian sector of national economy are given. Methodical and applied problems that need to be solved in the development of agricultural resource potential are identified. Conceptual provisions are substantiated and the main principles of regional policy formulation for increasing the utilization of available resources within the agrarian resource potential are characterized. A set of activities was proposed, which are aimed at improving the use of available resources.

As a result of the proposed measures two key directions of development of innovative potential of agrarian production are substantiated, namely: improvement of the legislative and normative base of the regional economy, as well as mechanisms for managing the border possibilities of the natural resource complex of the region in accordance with the economic interests of society; political orientation of regional governing bodies to improve the mechanisms of rational use of natural resource component of the modernization potential of the region.

*Ключові слова: аграрне виробництво, потенціал, ресурси, соціально-економічний розвиток.
Key words: agricultural production, potential, resources, socio-economic development.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У XXI ст. продовольство стає своєрідною аграрною зброєю, що забезпечує державі її національний суверенітет і національну безпеку.

Фінансово-економічний кризовий стан в Україні сприяє подальшому скороченню усіх джерел фінансування основної і центральної комплексуючої ланки аграрного сектору — сільського господарства. Подальший розвиток вітчизняного сільського господарства, його конкурентоспроможність на світовому продовольчому ринку в сучасних умовах повністю залежить від використання досягнень у світовій науці і практиці господарювання.

У сучасних умовах збільшується невідповідність між науковим потенціалом і ефективністю його використання. Лабораторна база багатьох наукових установ поступається провідним зарубіжним центрам. Існує надмірна їх диференціація за результативністю роботи. Загострюється проблема старіння наукових кадрів. Структура попиту з боку бізнесу, та й держави, і структура науково-технічних закладів не збігаються. Таким чином, з'являється необхідність трансформації та переорієнтації наукових досліджень в обґрунтуванні сучасних напрямів розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням інноваційного потенціалу аграрного виробництва, дослідження аграрного бізнесу та відповідних їм напрямів розвитку присвячено багато праць українських та зарубіжних вчених, зокрема, таких: М. Білинська, О. Виноградова, К. Кудак, Л. Купінець, Г. Мазур, П. Матковський, М. Мескон, Б. Раппопорт, Л. Сушко та інших. Проте сьогодні виникає необхідність обґрунтування таких напрямів розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва, які є актуальними в сучасних соціально-економічних умовах.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування напрямів розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва в сучасних соціально-економічних умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Сформована економічна ситуація, різке зниження платоспроможного попиту на науково-технічну та наукомістку продукцію зумовили затримку в розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва.

Сьогодні замість модернізації та вдосконалення виробництва на інноваційній основі повсюдно спостерігається вимушене повернення до примітивних методів ведення господарства і технологій, що фактично означає відхід від курсу на інтенсифікацію, як генерального напрямку розвитку аграрного сектора економіки. Це не дозволяє отримувати максимальну кількість аграрного виробництва високої якості з найменшими одиничними витратами ресурсів.

Забезпечення економічного зростання та соціально-економічного розвитку країни багато в чому визначається ефективністю функціонування соціально-економічної системи регіону і нарощенням його соціально-економічного потенціалу.

У методологічному аспекті поняття "потенціал" у науковій літературі трактується з різних поглядів.

Однак найчастіше в наукових дослідженнях поняття "потенціал" пов'язують з сукупністю ресурсів. Разом з тим у широкому тлумаченні під потенціалом розуміють "джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути приведені в дію, використані для вирішення якої-небудь задачі, досягнення певної мети" [2, с. 165].

Отже, виходячи із загального розуміння потенціалу не тільки як ресурсів, але і можливостей, можна сказати, що поняття "потенціал" набагато ширше поняття "ресурси", тому їх не можна вважати тотожними.

У цьому зв'язку можна погодитися з думкою Г.Ф. Мазур, щодо того що потенціал включає в себе три рівні зв'язків часу і простору, які функціонують в єдності. По-перше, потенціал відображає минуле, бо втілює в собі накопичені системою характеристики, які дозволяють їй функціонувати. По-друге, він характеризує справжні, а саме ті, що реально використовуються наявні здібності. По-третє, потенціал передбачає спрямованість на майбутнє, що пов'язано з постійною зміною, розвитком,

накопиченням нових здібностей, характеристик, включаючи елементи майбутнього розвитку [3, с. 80].

Розвиток аграрного ресурсного потенціалу України на регіональному рівні визначає можливості його розвитку за допомогою використання всього комплексу територіальних ресурсів, географічного положення в інтересах підвищення якості життя населення регіону, виявлення особливостей існуючої та перспективної структури його розвитку.

Соціально-економічний розвиток аграрного потенціалу на регіональному рівні не може бути постійною величиною, оскільки він знаходиться в залежності від тих фундаментальних кількісних і якісних змін, які відбуваються в суспільстві в цілому. Функціонування соціально-економічного розвитку регіонів включає взаємодію всіх елементів регіонального відтворення, що свідчить про важливість детального його аналізу в процесі проведення модернізації.

Однак необхідно відрізнити поняття "соціально-економічний розвиток" від поняття "модернізаційний розвиток", як ціле від його частини.

Модернізаційний розвиток означає сукупність структурних елементів соціально-економічного потенціалу, яка може бути використана для вирішення модернізаційних завдань [4, с. 65].

Згідно з ринковими законами, що працюють у багатьох розвинених країнах світу, доходи, які одержуються в аграрному секторі, в силу численних природних та інших факторів, значно менше доходів в інших галузях економіки. З урахуванням цього необхідно обрати раціональні варіанти організаційно-економічних перетворень в аграрному виробництві, які дозволять у найкоротші терміни вивести сільське господарство з глибокої кризи з урахуванням його багатокладного рівня продуктивних сил, позитивного вітчизняного та світового досвіду підтримки сільських товаровиробників на основі розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва.

Найважливішою тенденцією в розвитку сільськогосподарської техніки стає створення на основі інноваційних досягнень конструкцій машин, які дозволяють реалізовувати принципово нові технології і забезпечувати завдяки цьому не тільки підвищення продуктивності праці, а й створення сприятливих умов для розвитку рослинництва, підвищення врожайності сільськогосподарських культур, забезпечення екологічної безпеки та безпечних умов праці. Що ж стосується конкуренції вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки із зарубіжними, то є суперечливі оцінки наслідків для українського тракторного та сільгоспмашинобудування.

Відновлення втраченого інноваційного потенціалу в аграрному секторі економіки і прискорення науково-технічного прогресу на інноваційній основі — це стратегічне завдання, ключовим інструментом вирішення якого в сучасних економічних умовах є ринок сільськогосподарської техніки, що має систему зворотного зв'язку. Дійсно, вартість і якість техніки вирішальним чином визначають собівартість і якість виробленої з її допомогою сільськогосподарської продукції.

Таким чином, підвищення технічного рівня сільськогосподарської техніки, її надійності, економічності,

якості виконуваних нею робіт впливають на врожайність, втрати продукції, на обсяги виробництва сільськогосподарської продукції та її собівартість.

Щоб вивести аграрний сектор національної економіки зі стану кризи і депресії, парк сільськогосподарської техніки слід у найкоротші терміни укомплектувати сучасними по конструкції і надійними машинами, оптимізувати за кількістю і віковим складом. Але в сьогоднішніх умовах ринок сільськогосподарської техніки не справляється з цим призначенням, про що свідчить ряд негативних явищ у сфері технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва.

Становище ускладнюється тим, що більше 70% машинно-тракторного парку та обладнання у тваринництві виробили амортизаційний термін служби і вимагають значних витрат на підтримку його в працездатному стані. Через неможливість виконувати весь цикл робіт, сьогодні спрощуються технології обробітку сільськогосподарських культур і, як наслідок, відбувається зниження валового виробництва сільськогосподарської продукції. Крім того, виробництво практично всіх видів сільськогосподарської продукції в Україні носить енерговитратний характер.

Енергоємність вітчизняного виробництва в 2—3 рази вище в порівнянні з показниками розвинених країн. Високі енерговитрати і низька надійність електропостачання більшою мірою негативно відбиваються на собівартості і рентабельності тваринницької продукції. Більше 70% сільських електричних мереж відпрацювали амортизаційний термін служби, та їх подальша експлуатація небезпечна, число і тривалість перерв в електропостачанні на порядок вища зарубіжних показників.

В останні роки в країнах з розвиненим аграрним господарством також відзначена тенденція скорочення абсолютної і відносної чисельності сільськогосподарської техніки, але це не свідчить про зниження технічної оснащеності сільськогосподарського виробництва, енергозабезпеченості і енергоозброєності праці. Причина тому — скорочення машинно-тракторного парку, що відбувається на тлі зміни поколінь машин, вдосконалення їх конструкцій, підвищення надійності, інших показників технічного рівня. У фермерські господарства приходить енергонасичена, більш продуктивна техніка. Обумовлене технічним прогресом скорочення потреби і попиту на сільськогосподарську техніку в країнах далекого зарубіжжя — немаловажна причина прагнення її виробників проникнути на український ринок.

Отже, сьогодні існує лише єдина причина низьких врожайів — це застаріла техніка. Відповідно постає питання придбання сучасної, високопродуктивної сільськогосподарської техніки.

Світовий досвід показує, що фінансовий лізинг є одним із найефективніших інструментів інвестування, що дає можливість без значного фінансового навантаження сільськогосподарським підприємствам оновити машинно-тракторний парк та впровадити прогресивні технології у сільськогосподарське виробництво.

У країнах з розвинутою ринковою економікою частка лізингу в інвестиціях на придбання машин і обладнання становить у США 31%, Великобританії — 24, Німеччині 20, Франції — 22, Австрії, Данії, Норвегії — до

10%, Італії, Голландії — 12—14%. І такий рівень можна було б практикувати і в Україні.

У такому випадку видатки бюджету складатимуть 600—700 млн грн. Якщо накопичувати повернення коштів на спеціальному рахунку, то через п'ять—шість років прямі видатки вже будуть не потрібні. Суми повернення забезпечать функціонування лізингу в тому ж обсязі — 600—700 млн грн. На сьогодні в Україні за програмою державного лізингу село закуповує тільки 1,5% техніки і обладнання, але і ці обсяги лізингових інвестицій щорічно зменшуються.

Для машинобудівників — фінансовий лізинг — захід, що сприяє нарощуванню обсягів виробництва, оскільки виробник має гарантію оплати виготовленої продукції; надійний ринок збуту, несезонні форми торгівлі; стабілізацію положення у конкурентному середовищі, бо лізингові інвестиції спрямовуються лише на техніку вітчизняного виробництва.

Далі, на нашу думку, слід зупинитися на трудових ресурсах в аграрному секторі економіки. Інноваційний соціально-орієнтований шлях розвитку економіки країни перед'являє сьогодні більш жорсткі вимоги до ключового компоненту ресурсного потенціалу — трудовому, рівня професійної компетентності кадрів. Кадровий потенціал аграрного сектора багато в чому визначається складом і структурою сільського населення. Проблема формування ефективного кадрового потенціалу в аграрному секторі пов'язана з якістю життя сільського населення. Практикою господарювання підтверджено, що підвищення якості життя — одне із завдань кадрової політики держави. Високий рівень якості життя визначає вирішення багатьох питань забезпеченості висококваліфікованими кадрами.

Низька заробітна плата, а в перспективі — низька пенсія, знижують престиж, мотивацію сільськогосподарської праці, її якість і продуктивність. З цієї причини залишається складною кадрова ситуація в аграрному секторі економіки.

Сільське господарство продовжує бути джерелом матеріальних благ (сировини) для інших галузей економіки, скорочення доходів сільських товаровиробників триває за рахунок вилучення їх через диспаритет цін на користь галузей першої і третьої сфер АПК, а також природних монополій. У цьому зв'язку важливий більш жорсткий державний контроль за цінами і тарифами природних монополій, що беруть участь у формуванні витрат АПК, відкритість і прозорість їх економічних показників. Через відсутність цього механізму державного контролю сьогодні сільське господарство, яке використовує економічний потенціал більшості галузей країни, виконує роль стримуючого фактору на шляху суспільного розвитку України.

Велику значимість для розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва являє вартісна структура товарної продукції, яка дозволяє досліджувати темпи і пропорції розвитку взаємопов'язаних галузей, простежити пропорції нарощування вартості кінцевої продукції, зіставити їх значення з аналогічною продукцією інших країн, визначити, скільки в грошовій виручці від роздрібного продажу отримують сільські товаровиробники, і яка частка вартості кінцевого товару припадає на зберігання, переробку, транспортування, оптову

та роздрібну торгівлю. Так, у Німеччині в роздрібній ціні на незбиране молоко 40—45% припадає на частку сільських товаровиробників, у США, якщо готувати їжу з картопляних напівфабрикатів, то відомо, що з кожного 1 долара, витраченого на їх придбання, в середньому 30% дістається фермеру, 31% — переробнику, 6% — транспортним фірмам, 10% оптової та 23% — роздрібній торгівлі.

На нашу думку, без встановлення еквівалентного обміну виробників аграрної продукції з підприємствами переробної, харчової промисловості, матеріально-технічного забезпечення, виробничо-технічного обслуговування і природними монополіями, без обґрунтованої державної підтримки, створення низьковитратних інтегрованих формувань з виробництва, зберігання, переробки і збуту продукції конкурувати з імпортом продовольством, яке поставляється за демпінговими (потім за завищеними) цінами, у разі вступу до СОТ багато підприємств аграрного сектору не здатні.

Сучасний розвиток інноваційного потенціалу аграрного виробництва неможливо без послідовної та цілеспрямованої роботи зі створення збалансованих взаємопов'язаних продуктових технологічних ланцюжків, в яких кожна ланка (сільське господарство, транспорт, зберігання, переробка, оптова та роздрібна торгівля) повинні заздалегідь знати свою частку прибутку від реалізації продуктів харчування.

Метою реалізації заходів щодо розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва та технологічної модернізації сільського господарства є стимулювання придбання сільськогосподарськими товаровиробниками високотехнологічної техніки для рослинництва, кормовиробництва і тваринництва. Одна з головних причин невиконання показників оновлення техніки — дефіцит фінансових коштів, обумовлений випереджаючим зростанням цін на споживані сільським господарством ресурси в порівнянні з виручкою від реалізації аграрної продукції, чому сприяло зниження цін на зерно і молоко, і необхідність придбання дорогої високопродуктивної енергонасиченої техніки, що дозволяє забезпечити виконання необхідного обсягу сільськогосподарських робіт із залученням сучасних ресурсозберігаючих технологій в умовах наростаючого дефіциту трудових ресурсів.

Таким чином, для розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва треба підвищити технічний рівень сільського господарства та його переоснащення новою технікою з метою збільшення продуктивності праці, зниження собівартості виробництва продукції і підвищення прибутковості виробничої діяльності сільських товаровиробників. Це може бути забезпечено за рахунок реалізації ресурсозберігаючих технологій із заміною, скороченням або суміщенням механізованих робіт із застосуванням високопродуктивної техніки.

На нашу думку, напрями державного регулювання розвитку інноваційного потенціалу аграрного виробництва на засадах технологічної модернізації аграрного сектору національної економіки мають включати:

— переоснащення новою технікою сільського господарства з метою збільшення продуктивності праці,

зниження собівартості виробництва продукції і підвищення прибутковості виробничої діяльності аграрних товаровиробників;

— розвиток систем моніторингу інформаційних потреб інноваційного розвитку аграрного сектору щодо технічного та програмного забезпечення інформатизації, освоєння нових інформаційних технологій, кадрового забезпечення та міжнародного співробітництва.

У системі управління ефективністю економічного розвитку регіону важливу роль відіграє контроль за раціональним використанням його модернізаційного аграрного ресурсного потенціалу, тому логічним є виділення двох його складових:

— ресурсної (сукупність наявних для розвитку регіону ресурсів);

— результативної (здатність регіону ефективно використовувати наявні ресурси).

Водночас ресурсна складова відіграє основну роль у підвищенні ефективності розвитку регіональної економіки. Розвиток аграрного ресурсного потенціалу передбачає вирішення таких методичних і прикладних проблем, як:

— вдосконалення існуючої методики аналізу природно-ресурсного потенціалу економіки регіонального рівня;

— комплексна оцінка ресурсного потенціалу регіону;

— вирішення проблем власності на наявні в регіоні ресурси в контексті регулювання природокористування;

— аналіз ефективності використання ресурсів з урахуванням екологічної складової;

— обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення системи платежів за природокористування, стимулюючу рівновагу, екологічно безпечне виробництво;

— оцінка перспектив використання ресурсного потенціалу в контексті стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

Як вже було зазначено раніше, інноваційний розвиток розширює ресурсну складову модернізаційного аграрного ресурсного потенціалу регіону за рахунок включення інноваційних, інвестиційних, інформаційних та інших ресурсів, ускладнюючи водночас структуру показників ефективності їх використання.

На нашу думку, концептуальні положення щодо формування регіональної політики щодо підвищення результативності використання наявних ресурсів у складі аграрного ресурсного потенціалу включають:

1. Управління граничними можливостями природно-ресурсного комплексу регіону з метою забезпечення приросту / збереження природно-ресурсної бази на досягнутому рівні. Парадокс управління граничними можливостями ресурсного комплексу регіону полягає в тому, що все ще зберігається "сировинна" спрямованість розвитку, відповідно передусім фінансуються високоприбуткові проекти видобутку сировинних ресурсів.

Сьогодні майже половина ВВП України створюється за рахунок експорту сировини. Така модель економічного розвитку ("сировинна") не може забезпечити високих темпів зростання добробуту населення, макро-

економічної стабільності, міжнародної конкурентоспроможності українських підприємств, національної безпеки. Отже, по-перше "сировинній" моделі економіки притаманна економічна нестабільність, що періодично призводить до фінансових, і навіть соціально-політичних криз.

По-друге, "сировинна" модель економіки не забезпечує нормального розвитку України, тому що запаси корисних копалин з часом виснажуються, а знаходження нових родовищ вимагає все більш високих питомих капіталовкладень.

По-третє, до недоліків "сировинної" моделі економіки можна віднести швидке зростання експорту сировини завдяки зростанню його видобутку або цін на ринках, який породжує економічний парадокс, відомий як "голландська хвороба". Її сутність полягає в тому, що зростання видобутку та експорту сировини в мінерально-сировинному секторі призводить до переміщення ресурсів праці та капіталу з сектору торгівлі до несировинного сектору (в основному — до сфери послуг).

По-четверте, недоліком "сировинної" моделі економіки є відсутність швидкого інноваційного розвитку, який є основним джерелом сучасного економічного зростання. Інноваційний розвиток відбувається в основному шляхом створення нових видів продукції і технологій їх виробництва. У сировинному секторі склад продукції майже не змінюється, а застосування нових технологій пов'язане зі створенням нових машин, устаткування, транспортних засобів, реагентів, методів розвідки і буріння свердловин і т.д., тобто без інноваційного розвитку в секторі торгівлі країні доводиться імпортувати і нові технології для сировинного сектора.

У результаті виснаження ресурсного потенціалу в цих регіонах вже в найближче сторіччя почне здійснюватися вкрай негативний вплив. Таким чином, у разі зниження ресурсного потенціалу в сировинних регіонах, виникнуть нові фінансові та соціально-економічні проблеми.

У сучасних умовах, розвинені регіони шукають вихід у вигляді управління граничними можливостями ресурсного комплексу як тактики розвитку та забезпечення приросту / збереження природно-ресурсної бази на досягнутому рівні. У разі скорочення одних видів ресурсів вони поступово будуть замінюватися іншими за рахунок вдосконалення існуючих технологій і виробничого процесу. Однак це може привести до зниження частки в структурі національного продукту ресурсноорієнтованих регіонів [1, с. 172].

Отже, в цих умовах, необхідно проведення такої регіональної політики в галузі управління ресурсної складової, здатної вивести регіон на новий рівень економічної системи, стратегічно конкурентоспроможної і орієнтованої на збалансовану економіку із зростанням потенціалу.

2. Управління граничними можливостями ресурсного комплексу регіону повинне бути спрямоване на ліквідацію перевитрат і зниження рівня витрат ресурсів, нарощування ресурсної бази, раціональне використання ресурсів, опосередкованих підвищенням загальної ефективності виробництва, що сприяє поліпшенню якісних показників розвитку.

3. Вдосконалення процесу використання аграрно-

го ресурсного потенціалу регіону, фінансовим результатом якого виступає ефект від використання природно-ресурсного потенціалу (може визначатися такими загальними параметрами, як валовий регіональний продукт, і приватними галузевими показниками фактичної продуктивності праці).

Задоволення зростаючих потреб у скороченні ресурсів регіону можливе лише у випадку оптимального використання економічних ресурсів. Саме тому останнім часом все більшою мірою суспільство приділяє величезну увагу питанням та проблемам ресурсозбереження.

Регіональна політика щодо підвищення результативності використання наявних ресурсів у складі аграрного ресурсного потенціалу регіону будуватиметься згідно з такими принципами:

1) послідовності — поетапне управління природно-ресурсною базою регіону:

— формування повної інформації про наявний потенціал регіону та його компонентів і можливості його використання;

— розробка оптимального співвідношення фактичних і планових обсягів використання природно-ресурсного потенціалу;

— забезпечення раціонального використання залученого до господарської діяльності природно-ресурсного потенціалу;

2) комплексності — управління раціональним використанням природно-ресурсного потенціалу включає комплекс заходів економічного та адміністративного впливу на суб'єкти господарювання, які стимулюють їх на прийняття рішень, що спрямовані на нарощування та раціональне використання всіх елементів модернізаційного потенціалу регіону;

3) інституційного забезпечення — вибір і реалізація основної інституційної моделі розвитку регіону залежно від конфігурації правочинів на об'єкти природно-ресурсного потенціалу.

З метою підвищення ефективності реалізації аграрного ресурсного потенціалу регіону органи державної влади, що займаються проведенням ефективної регіональної політики мають здійснювати комплекс заходів, які спрямовані на підвищення результативності використання наявних ресурсів. Пропонований комплекс повинен охоплювати два основних напрями:

— удосконалення законодавчої та нормативної бази регіональної економіки, а також механізмів управління граничними можливостями природно-ресурсного комплексу регіону у відповідність економічним інтересам суспільства;

— політична спрямованість регіональних органів управління до вдосконалення механізмів раціонального використання природно-ресурсної складової модернізаційного потенціалу регіону.

Метою реалізації двох цих напрямів є забезпечення нарощування і повноцінна реалізація природно-ресурсної складової модернізаційного потенціалу регіону. Досягнення зазначеної мети повинно здійснюватися в три етапи:

І етап — формування повної інформаційної бази про наявний потенціал регіону та його компонентів і можливості його використання:

— обґрунтування проблеми і визначення цілей

інформаційної системи;

— розробка моделі інформаційного поля системи в межах вирішення поставленого завдання, з визначенням джерел збору необхідної інформації, складу і структури інформаційних потоків;

— розробка моделі прийняття рішень на основі аналізу наявної інформації.

Ефективність інформаційного забезпечення системи управління ресурсами регіону може бути досягнута тільки за умови застосування системного підходу в процесі аналізу інформації в межах ресурсного аспекту господарської діяльності регіону.

II етап — розробка оптимального співвідношення фактичних і планових обсягів використання природно-ресурсного потенціалу відповідно до принципів заощадження і накопичення.

III етап — забезпечення контролю за раціональним використанням залученого до господарської діяльності природно-ресурсного потенціалу.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

У результаті досліджень визначено, що у рамках вдосконалення процесу використання аграрного ресурсного потенціалу регіону, що регулює процес дійсного руху всіх видів ресурсів, необхідно сформувати належний механізм.

Основою для ресурсозберігаючої моделі розвитку регіону має стати ефективне використання природно-ресурсної складової. Слід зазначити, що ефективність використання ресурсів регіону є одним з основних елементів, які уповільнюють темпи зростання рівня аграрного виробництва певних регіонів. Переважаючий характер того чи іншого чинника, який закладений в основу конкуренції, робить неможливим реальне конкурентне порівняння їх між собою. Економічну основу таких систем формує різна база, яка робить неефективними конкурентні порівняння.

У свою чергу, забезпечити зростання економічного потенціалу регіону можна лише завдяки реалізації політики інноваційного розвитку регіонів. Таким чином, основними показниками, які характеризують рівень розвитку інноваційно орієнтованих систем на регіональному рівні повинні бути:

— обсяг ресурсів у максимально переробленому вигляді;

— максимальна довжина технологічного ланцюжка;

— рівень цін на одиницю продукції, що випускається;

— максимальний обсяг випуску кінцевої продукції.

Обґрунтовано, що напрями формування системи державної підтримки інформаційного забезпечення аграрного ресурсного потенціалу мають включати: створення та розвиток інформаційної інфраструктури інноваційного розвитку аграрного сектору на базі сучасних технологій організації виробництва з подальшим впровадженням автоматизованих експертних систем; створення консалтингових та аналітико-інформаційних служб з метою усунення економічних протиріч та акти-

візації функціональної ролі аграрного виробництва.

Пропоновані напрями покликані сприяти скороченню потреби в силових машинах і, відповідно, збільшенню потреби у висококваліфікованих механізаторських кадрах. Вирішувати продовольчу проблему людству доведеться в умовах загострення дефіциту земельних і водних ресурсів, глобальної зміни клімату, необхідності збереження природних ландшафтів.

Література:

1. Кудак К.М. Інноваційні напрями розвитку аграрного сектору економіки регіону на засадах кластеризації / К.М. Кудак // Регіональна економіка. — 2014. — № 4. — С. 172—179.

2. Купінець Л.Є. Потенціал екологізації агропродовольчого сектору економіки України / Л.Є. Купінець // Економічні інновації. — 2014. — Вип. 57. — С. 165—178.

3. Мазур Г.Ф. Природно-ресурсний потенціал розвитку агропромислового виробництва України / Г.Ф. Мазур // Економіка АПК. — 2013. — № 10. — С. 80—86.

4. Матковський П. Основи інституціональної модернізації аграрного сектору економіки / П. Матковський // Аграрна економіка. — 2012. — Т. 5, № 1—2. — С. 65—72.

References:

1. Kudak, K.M. (2014), "Innovative directions of development of agrarian sector of economy of region on the basis of clustering", *Regional'na ekonomika*, vol. 4, pp. 172—179.

2. Kupinets, L.E. (2014), "Potential of greening of agro-food sector of economy of Ukraine", *Ekonomichni innovatsiyi*, vol. 57, pp. 165—178.

3. Mazur, G.F. (2013), "Natural Resource Potential for the Development of Agroindustrial Production of Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 10, pp. 80—86.

4. Matkovsky, P. (2012), "Fundamentals of institutional modernization of the agrarian sector of the economy", *Agrarna ekonomika*, vol. 5, № 1—2, pp. 65—72.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2019 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України з ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73